

lijke Nederlanders in de leeftijdsgroep die voor de 'totale Kriegseinsatz' in aanmerking kwamen, in plaats van de verwarrende veelheid aan *Ausweise* en andere papieren welke in '43 en '44 waren uitgereikt, één nieuwe *Ausweis* zouden krijgen indien zij behoorden tot categorieën die niet mochten worden weggevoerd. Die categorieën moesten worden vastgesteld en vervolgens diende te worden bepaald wie wel en wie niet tot die categorieën behoorden. Eerstbedoelden zouden dan de nieuwe *Ausweis* ontvangen en was de uitreiking daarvan voltooid, dan zouden Duitse formaties het bij de controle eenvoudig hebben: iedere man uit de betrokken leeftijdsgroep die geen nieuwe *Ausweis* kon tonen, moest worden vastgehouden en weggevoerd.

Wanneer precies tot invoering van het nieuwe registratiesysteem is besloten en wie bij dat besluit betrokken zijn geweest, weten wij niet – wèl dat Seyss-Inquart begin december een interne instructie ondertekende waarin ten aanzien van de te verlenen vrijstellingen werd bepaald dat in het gehele bezette gebied rekening moest worden gehouden met de belangen van de ordehandhaving, de voedselvoorziening en de onmiddellijke verzorging van de *Wehrmacht* en in het oosten bovendien met het feit dat sommige fabrieken nog voor de *Wehrmacht* werkten (enkele Twentse textielbedrijven bijvoorbeeld). Ook in andere opzichten werd in Seyss-Inquarts instructie onderscheid gemaakt tussen het westen en het oosten en noorden of, zoals het in de instructie heette: de 'Westprovinzen' en de 'Stellungbauprovinzen': de instructie bepaalde dat voor de razzia's welke na de invoering van de nieuwe *Ausweis* zouden worden gehouden, in de 'Westprovinzen' Liese de opdrachtgever zou zijn en in de overige provincies de *Dienststelle* van Bormanns afgezant Schmerbeck. Toen de tekst werd vastgesteld van de 'Bekendmaking' voor de Liese-Aktion, bleek er sprake te zijn van nõg een onderscheid: in het westen strekte de actie zich uit tot de jongens en mannen van zestien tot veertig jaar, in het oosten en noorden tot die van zestien tot vijftig; daarbij merken wij nu reeds op dat men in de 'Stellungbauprovinzen' van de Liese-Aktion maar weinig heeft gemerkt.

In de 'Bekendmaking', welke de datum droeg van 14 december, werd meegedeeld dat de genoemde leeftijdsgroepen verplicht waren 'te werken in het kader van de arbeidsinzet'; daartoe zouden zij 'een bijzondere oproep' ontvangen, maar:

¹ Het gebied waar de nieuwe Grebbelinie werd aangelegd, was, voorzover het in de provincie Utrecht viel, bij de 'Stellungbauprovinzen' gerekend.